

CURRENT ISSUES IN EUROPEAN CRIMINAL LAW AND THE PROTECTION OF EU FINANCIAL INTERESTS, ur. Zlata Đurđević, 2006, Austrian Association of European Criminal Law i Croatian Association of European Criminal Law, Zagreb, 201.str.

Prikaz*

Knjiga *Current Issues in European Criminal Law and the Protection of EU Financial Interests* urednice doc. dr. sc. Zlate Đurđević nastala je kao plod istoimene konferencije koju su u svibnju 2005. godine u Dubrovniku zajednički organizirale austrijska i hrvatska udruga za europsko kazneno pravo. Konferencija je okupila istaknute znanstvenike, političare, i djelatnike pravosuđa i upravnih tijela iz više od dvadeset europskih država, kao i iz institucija EU, a cilj joj je bio rasprava o najaktualnijim pitanjima vezanim za europsko kazneno pravo. S obzirom na to da Hrvatska u ovom trenutku još nije članica EU, može se postaviti pitanje kakav je utjecaj europskoga kaznenog zakonodavstva na hrvatsko, pa u skladu s tim i kakav je značaj ove publikacije za hrvatsku pravnu i inu javnost. Bilo bi pogrešno zaključiti da su analizirani problemi za Hrvatsku tek daleka budućnost. Upravo suprotno, Hrvatska već sada ima obvezu usklađivanja svog zakonodavstva s europskim, proizašla iz otvaranja pristupnih pregovora za punopravno članstvo u EU.¹ Tijekom pregovora Hrvatske je dužna prilagoditi svoj pravni poredak, *acquis communautaire* odnosno usvojiti pravnu stečevinu EU. Stoga su pitanja i izazovi na koja su pokušali odgovoriti sudionici konferencije ona ista pitanja s kojima se već suočavaju i hrvatski pravnici.

Sadržaj knjige slijedi tijek konferencije. Nakon uvodnih riječi dobrodošlice Petra Novoselca, predsjednika Hrvatske udruge za europsko kazneno pravo, Friedricha Hauptmanna, predsjednika Austrijske udruge za europsko za kazneno pravo, Ljiljane Vodopije Čengić, predstavnice ministrice pravosuđa RH i Lothara Kuhla, predstavnika OLAF-a (Europskog ureda za borbu protiv prijevare), knjiga donosi radove podijeljene u tri temeljne cjeline: EU prijevara i s njom povezana kaznena djela i sankcije, kaznena odgovornost pravnih i odgovornih osoba te međudjelovanje nadnacionalnih i nacionalnih tijela kaznenog pravosuđa.

* Primljeno (*Received*): 9.11.2006.
Prihvaćeno (*Accepted*): 29.11.2006.

¹ Odluku o otvaranju pristupnih pregovora za punopravno članstvo Hrvatske u EU Europsko je vijeće donijelo 3. listopada 2005. godine. No proces pridruživanja, a time i usvajanja pravne stečevine EU, službeno je započeo već 29. listopada 2001. godine, potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

U prvom dijelu knjige, posvećenom EU prijevare, analiziraju se mehanizmi kaznenopravne zaštite financijskih interesa Unije. Zaštita tih interesa nastoji se osigurati ponajprije primjenom europskih instrumenata, i to Konvencije o zaštiti financijskih interesa EU (tzv. PIF konvencije) i njezinih dvaju protokola.² **Petar Novoselec** ističe kako hrvatsko kazneno pravo, iako Hrvatska još nije država članica EU, već sada donekle omogućuje kažnjavanje kaznenih djela protiv financijskih interesa EU, ali na temelju ekstenzivnog tumačenja (shvaćanjem pravnog dobra i financijskih interesa Unije kao zaštićenog) kojemu naše državno odvjetništvo i sudovi nisu uvijek skloni. Kako bi se izbjegle nedoumice u sudskoj praksi, Novoselec preporučuje uvođenje asimilacijske klauzule.

U radu **Roberta Kerta** analiziraju se kaznena djela protiv europskog proračuna i njihovo sankcioniranje u austrijskom pravu. Austrijski zakonodavac primijenio je standarde PIF konvencije u kazneno zakonodavstvo prije svega izmjenama Financijskoga kaznenog zakona iz 1998. i 2004. godine. U Austriji postoje određene rezerve prema *acquisu*, a neusklađenost sa zahtjevima PIF konvencije očituje se u tome što se prema austrijskom pravu za prijevaru traži nastanak imovinske štete, pa je pojam prijevere prema austrijskom kaznenom zakonu uži od pojma prijevere kako ga definira PIF.

Sljedeći rad, onaj **Margarete Hofmann**, iz nadnacionalne perspektive uspoređuje primjenu PIF instrumenata u državama članicama. Najveća neujednačenost između PIF konvencije i nacionalnih zakonodavstava ogleda se u obilježjima prijevere, jer se prema PIF-u ne zahtijeva namjera dovođenja drugoga u zabludu i bogaćenje. U tom su smislu samo četiri države članice korektno inkriminirale prijeveru na štetu EU. Velika neujednačenost postoji u području kaznenopravnih sankcija, koje u većini država nisu dovoljno efikasne i zastrašujuće. Pritom treba naglasiti da danas i formalno postoji različita obveza primjene II. protokola PIF konvencije između starih država članica koje spomenuti protokol još ne obvezuje i novih članica (iz 2004. godine), koje obvezuju svi PIF instrumenti.

O EU prijeveri iz slovenske perspektive izlaže **Matjaž Jager**. Općenito se može zaključiti da je slovensko zakonodavstvo ujednačeno s *acquisom*, no učinkovito provođenje zakona u praksi može biti ometano na više načina: donošenjem namjerno nesavršenih kaznenih zakona (*lex imperfecta*), opstruiranjem učinkovitosti kaznenog postupka pretjeranom zaštitom ljudskih prava, nedostatnim financiranjem ili čak izravnim upletanjem i narušavanjem istraga kaznenih djela. Problem su i nedovoljno informirani državni odvjetnici i suci.

Judit Jasco objašnjava primjenu propise u Mađarskoj. Kaznena djela kojima se inkriminira prijeverno postupanje na štetu EU prihoda i rashoda jesu prijevera, pribavljanje protupravne imovinske koristi i povreda financijskih interesa Europskih zajednica. U vezi s korupcijom ispunjen je konvencijski zahtjev za izjednačavanjem međunarodnih i nacionalnih službenih osoba, a pranje novca inkriminirano je još od 1994. godine kao kazneno djelo kada je namjerno, a kao prekršaj kada je pranje novca nehajno.

² Prvim protokolom uz Konvenciju od 27. rujna 1996. propisana je obveza država potpisnica da inkriminiraju pasivnu i aktivnu korupciju europskih dužnosnika, a Drugim protokolom od 19. lipnja 1997. da inkriminiraju pranje novca dobivenoga od prijevera na račun proračuna EU i odgovornost pravnih osoba za prijeveru, aktivnu korupciju i pranje novca koji potječe iz takve prijevere.

Drugi dio knjige bavi se kaznenom odgovornošću pravnih osoba i voditelja poslovanja. Nakon uvoda u problematiku kaznene odgovornosti pravnih osoba i analize pojavnih oblika kriminaliteta pravnih osoba, **Zlata Đurđević** piše o različitim modelima izvođenja te odgovornosti, međunarodnim dokumentima i izvorima prava EU iz kojih proizlaze obveze država da uvedu odgovornost pravnih osoba za kaznena djela, te daje komparativni pregled stanja u europskim državama. Na kraju ukratko prikazuje hrvatski Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela te iznosi prve podatke o primjeni tog zakona.³ Mađarske propise o odgovornosti voditelja poslova, tj. odgovornih osoba i njihovu usklađenost s čl. 3. Konvencije o zaštiti financijskih interesa Europskih zajednica i čl. 3. Konvencije protiv korupcije analizira **Katalin Ligeti**. Slijedi prikaz uređenja kaznene odgovornosti pravnih osoba u austrijskom pravu.⁴ **Frank Höpfel** i **Robert Kert** objašnjavaju razloge koji su doveli do uvođenja te odgovornosti, oblike entiteta koji, iako nemaju pravnu osobnost, potpadaju pod primjenu tog zakona, pretpostavke odgovornosti te procesna pravila o provođenju postupka protiv pravne osobe. O iskustvima Slovenije u uvođenju i primjeni slovenskog Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela piše **Aleksandar Karakaš**. Prema policijskim izvješćima, udio kaznenih djela koje su počinile pravne osobe u općem kriminalitetu od 2000. godine razmjerno je malen i kreće se između 0,2 i 0,3%. Broj pokrenutih kaznenih postupaka protiv pravnih osoba kontinuirano raste, no zasad je samo neznatan broj tih postupaka završen pred sudom.

Treća, posljednja cjelina knjige odnosi se na mehanizme i metode suradnje nacionalnih i nadnacionalnih pravosudnih tijela. U uvodnom dijelu svog rada **Davor Krapac** upozorava na brz razvoj međunarodne suradnje unutar EU na području kaznenog pravosuđa. Iako Europska zajednica nema kaznenopravnu nadležnost, postoji više mehanizama putem kojih ona može utjecati na kaznenopravne sustave država članica. U drugom dijelu rada analizira se legitimni doseg represivnih ovlasti država, nadležnost europskih tijela kaznenog pravosuđa te okvir suradnje između nacionalnih pravnih sustava, s posebnim osvrtom na odredbe Europskog ustava. Posljednji dio rada odnosi se na međusobno priznanje sudskih odluka i institut europskoga uhidbenog naloga, kojim se suradnja država članica ubrzava, pojednostavnjuje i čini manje ovisnom o političkim pitanjima.

O europskom uhidbenom nalogu piše i **Nico Keijzer**, ali ponajprije sa stajališta zaštite ljudskih prava. Iako se EU temelji na povjerenju u pravosuđe država članica, u pojedinim slučajevima može postojati relevantna vjerojatnost da će temeljna ljudska prava tražene osobe u državi moliteljici biti povrijeđena. U tim slučajevima primjena dokumenata o ljudskim pravima u dobroj vjeri, ali i ciljevi EU, zahtijevaju da se predaja odbije.

Saša Sever prikazuje načelo *ne bis in idem* u praksi Europskog suda pravde. Odluke tog suda potiču međunarodnu suradnju sudova i tužitelja u državama članicama. Iz njih, nadalje, proizlazi da za isto kazneno djelo osoba može biti osuđena samo u jednoj državi. Pritom nije važan oblik nego sadržaj odluke, a sudove država Unija obvezuje samo meritorno okončanje postupka u drugoj državi članici.

³ NN 151/2003. Zakon je donesen 11. rujna 2003, a stupio je na snagu 25. ožujka 2004. godine.

⁴ Austrijsko kazneno pravo sve do 31. prosinca 2005. godine nije poznavalo kaznenu odgovornost pravnih osoba, pa se, u skladu s tim, na Konferenciji održanoj u Dubrovniku u svibnju 2005. godine raspravljalo o nacrtu zakona.

Katja Šugman iznosi slovenska iskustva u pitanjima III. stupa i suradnje u kaznenim progonima. Harmonizacija nacionalnih zakonodavstava često se ostvaruje prebrzo i nekritički, a politički procesi i potrebna brzina reakcije utječu na usvajanje rješenja i unutar same Unije. Na primjeru instituta europskog tužitelja, jednakosti oružja, minimalnih standarda i međusobnog priznanja Šugman kritički ocjenjuje neke trendove u razvoju europskoga kaznenog prava. Naime, u tom procesu naglasak je na učinkovitosti međudržavne suradnje, katkad bez dovoljnog osvrta na prava pojedinaca, čime se zanemaruje tradicionalni zahtjev da kaznenopravna intervencija mora biti *ultima ratio*.

Na važnost formalne, ali i neformalne suradnje državnih odvjetništava država članica EU na području transnacionalnoga organiziranog kriminala i ratnih zločina upozorava **Dragan Novosel**. Faza neformalne komunikacije prije svega je obavještajne naravi, a dragocjena je jer nakon nje po pravilu slijedi formalna pravna pomoć. Pritom nije dovoljno usko surađivati s državama članicama EU, već je nužno surađivati i sa susjednim državama koje to još nisu. **John Vervaele** sustavno prikazuje ulogu Europskog suda pravde u razvoju temeljnih načela prava Zajednice, s posebnim osvrtom na načelo *ne bis in idem*. Smatra da Europski sud zaslužuje priliku da svojim odlukama pridonese harmonizaciji kaznenoga materijalnog i procesnog prava, te da u zaštiti prava europskih građana treba prevladati zastarjelo poimanje državne suverenosti i tradicionalna doktrina *actes de gouvernement*, što, nažalost, ni Ugovor o Europskom ustavu u potpunosti ne čini. Knjiga završava prikazom završne diskusije o perspektivama razvoja interakcije i suradnje među nacionalnim i nadnacionalnim tijelima. Istaknuti su i obrazloženi zaključci Konferencije da će budući mehanizmi suradnje funkcionirati samo ako budu imali stvarnu praktičnu vrijednost; da materijalno kazneno pravo mora biti jednostavno, no ujedno u skladu sa zahtjevima zakonitosti i pravne sigurnosti; da kazneno procesno pravo mora biti transparentno, a institucije fleksibilne te da se potpuno povjerenje ne može uspostaviti bez jakoga Europskog suda pravde.

Autori su svojim priložima upozorili na sadašnje stanje razvoja europskoga kaznenog prava i na usklađenost nacionalnih zakonodavstava s europskim. Svojim radovima pokušali su utjecati na podizanje svijesti o tome da ulazak u EU znači i usvajanje europskih pravnih dobara i pružanje jednake zaštite tim pravnim dobrima, kao i onim nacionalnima. Osim analize trenutnog stanja usklađenosti hrvatskoga materijalnog i procesnog kaznenog prava, knjiga daje zanimljiv komparativni prikaz austrijskih, mađarskih i slovenskih rješenja koja u pojedinim segmentima mogu poslužiti kao inspiracija hrvatskom zakonodavcu i pravnoj struci. Na kraju treba istaknuti da knjiga, osim popisa autora, sadržava i stvarno kazalo kojim se olakšava traženje konkretnih pojmova i snalaženje u zahtjevnoj tematici. Zbog svega navedenoga, može se reći da je urednica prikupila i objavila vrijedno štivo koje će biti od koristi širokom krugu osoba u upoznavanju s tom kompleksnom i u Hrvatskoj još nedovoljno istraženom pravnom problematikom.

Maja Munivrana